

Tulburările formale din psihopatologie și perturbarea „funcțiilor coerenței centrale,,

Considerații istorice, teoretice și metodologice

2012 -2025

La începutul sec.XX când, odată cu Jaspers, s-a constituit o psihopatologie coerentă metodologic, s-a comentat și faptul că.. anormalitatea psihică deficitară presupune “tulburări formale”; nucleul acestora fiind instaurat prin “procesul psihopatologic” ce instituie psihoza dezorganizant delirantă. Termenul de “formal” era utilizat însă în psihopatologia clasică germană în tradiția filosofiei lui Kant, pentru care “forma” avea un înțeles ontico-gnoseologic, ce se înscrie într-o lungă tradiție ce se trăgea de la Aristotel.

Pentru Aristotel forma (eidos-morfé) era un principiu constitutiv a realității (cunoscute..), „ceva,, ce întemeiază în actualitate „ceea ce este,,; și aceasta, într-un mod în același timp determinant și generic, pornind de la utilizarea unei materii amorfe (*hilé*) (= *hylomorfism*); materia fără intervenția formei era echivalentul haosului, a nimicului, a ceea ce nu este. Păstrând această tradiție ce a fost amplu dezvoltată în vremea scolasticii - persistând în gândirea postRenascentină ce avea în vedere un psihism uman centrat de un eu subiectiv conștient-de-sine..-, pentru Kant forma rămâne un principiu formator, constitutiv de realitate. Realitate pe care el o abordează în perspectiva „fenomenelor lumii,, accesibile cunoașterii umane, ce se bazează pe informațiile perceptive, prelucrate de categoriile apriorice, transcendente ale Esteticii și Intellectului.

(„Lumea=totalitatea fenomenelor,,). Pentru nuanțarea problematicei, Kant utilizează și alte două concepte, cel de *matematic* și *dinamic*, pe care le aplică și tabloului categoriilor intelectului. Conceptul de matematic nu are legătură cu știința matematicii ci e folosit în înțelesul său vechi grecesc de “ceea ce e constitutiv pentru un lucru dat”. Iar realitățile fenomenale care sunt deja constituite matematic, pot intra apoi în relații dinamice între ele. Principiul formal al „lucrurilor fenomenale,, include astfel organizarea matematică ce prinde formă (tematic-funcțional-semnificantă),.. intrând în relații dinamice cu alte lucruri. Aspectul constitutiv matematic formal, este în principiu sintetic - susține Kant -; sinteza fiind, un aspect formal aprioric (al eului și conștiinței în cazul de față), ce utilizează categoriile sensibilității și intelectului .(Realitatea lumii la care se referă Kant în Critica Rațiunii pure este deci una fenomenală, ce include perceperea lucrurilor empirice obiectiv-pozitive,, implicând deci relațiile de ordine ale „esteticii transcendente,, structurată spațio-temporal

(conform principiului lui Leibnitz; spațiul exprimă ordinea concomitenței..timpul..ordinea succesiuni)

Psihopatologia germană, bazându-se pe această tradiție aristoteliană și kantiană, a invocat tulburările formale ca stând la baza condiției deficitului psihic din principalele domenii ale psihopatologiei. Tulburarea formală, indiferent de cauza care o instituie, afectează structurile constitutive ale psihismului. Un aspect generic al acestei afectări îl constituie deficitul de sinteză psihică ce se manifestă în multiple aspecte:. elementele constitutive bazale ale psihismului nu se mai articulează coerent și flexibil, desimplicându-se din varianta normal sintetică,..și individualizându-se aberant (trecând în prim plan, monopolizând rigid viața psihică). Ca o consecință, independența și funcționarea coerentă a psihismului se alterează, el se decontextualizează, se alienează.

Viziunea psihopatologiei clasice germane asupra tulburărilor formale din psihopatologie era una teoretică, făcând considerații derivate dintr-o tradiție filosofică și le aplică manifestărilor clinice. Ulterior, acest tip de abordare a găsit un sprijin în **psihologia configuraționistă**; care, dubla experimental fenomenologia, preocupându-se de relațiile întreg/parte/context. Fenomenologia lui Husserl - care a susținut și ea o doctrină psihopatologică – (deși nu pornea de la experiment ca și configuraționismul, ci de la trăirile subiectiv conștiente analizate și interpretate hermeneutic), a evoluat tot timpul în apropierea configuraționismului_(de care se lega prin ideea centrării, unității și coerenței psihismului individual contextualizat).

În raport cu această tradiție, psihologia și psihopatologia anglo-saxonă a privit fenomenul psihismului din perspectiva manifestărilor sale obiective înregistrabile. Aceasta a fost și tradiția comportamentalismului, care a dezvoltat ceea ce mai târziu cognitivismul a numit “perspective persoanei a treia”. Ulterior, după dezvoltarea amplă a inteligențelor artificiale și a neuroștiințelor, orientarea neoraționalistă a susținut o paradigmă cognitivă a psihologiei; care, în conformitate cu “filosofia minții”, a acceptat și o “perspectivă a persoanei întâi”, a subiectivității conștiente. Dar, atitudinea față de cercetarea psihismului a rămas obiectivant empirică; adică, s-a menținut exigența descrierii standardizate într-un limbaj reproductibil, a

evenimentelor psihice studiate din exterior, observațional. Accentul pe aspectele manifeste și înregistrabile ale evenimentului definit circumstanțial (contextual), a permis importante progrese în adunarea de material faptic.. și.. generalizări utile. În plus, cognitivismul a promovat ideea modelelor teoretice... care ar putea să fie testate experimental și/sau observațional. Dar nu a acceptat, până în ultima perioadă, postulatul unei unități interne, autogenerantă și structural coerentă a psihismului persoanei, înțeleasă ca un „*a priori*,,.. Adică, tocmai postulatul pe care se baza configuraționismul și fenomenologia.

Ultimele două decenii au adus însă schimbări. Doctrina sinelui – “selfului” – comună fenomenologiei și cognitivismului, s-a amplificat progresiv, reformulând tradiționala temă a eului conștient. Ea are avantajul că permite și abordarea fenomenelor psihice studiate la nivel biologic, corporal, cerebral; și chiar filogenetic (Panskeep). Iar pe de altă parte, nu rupe articularea firească cu tradiția fenomenologică a subiectivității și intersubiectivității - și cu cea a identității autobiografice (Damasio). În această atmosferă, reactivarea psihologiei orientată configuraționist, chiar la nivelul simplei percepții - pe care-l relevă modelul “**coerenței centrale**” (c.c.) aplicat la autistul Kanner -, a deschis noi orizonturi. Mai ales că, această doctrină a fost tradițional corelată cu fenomenologia, care și ea s-a reactivat.

În prezent nu se mai pune problema de a se analiza stările psihopatologice strict după modelul configuraționismului clasic. Dar ideea de configurație, de structură unitară coerentă ce stă în spatele – și susține - datumul psihologic studiat, completează optica empiric observațională. Tradițional, empirismul orienta această metodologie, preeminent spre asamblarea statistică exterioară a unor itemi bine definiți, observați și înregistrați, fără o ipoteză fermă a unui substrat (coherent) pe care aceștia îl exprimă. (Dar care, totuși, a adoptat treptat ideia modelelor ipotetice ale realității – ce ar corespunde parțial „structurilor apriorice „ postulate de configuraționism).

Problema coerenței de substrat a unei fenomenologii psihice abordate, chiar dacă acesta se referă la zone detașate dintr-un ansamblu complex, e importantă pentru

psihopatologia actuală; care e intens preocupată de continuumul fenomenelor, printr-o perspectivă ce completează abordarea nosologică strict categorială promovată de DSM-III . Se cere avut în vedere că acest continuum psihopatologic dintre sindroame sau în raport cu normalitatea – fie că e vorba de depresie, anxietate, delir sau fenomene de supraveghere -, nu abordează un psihism decupat în mod arbitrar; ci ca domenii care au o coerență prin însăși faptul că, starea psihopatologică exprimă deficitul unei structuri psihice funcționale normale, adaptative.

Stările psihopatologice pot - și se cer a fi - abordate ca anormalități deficitare ale structurilor și manifestărilor normale, adaptative și creatoare ale psihismului uman. Psihopatologia developmentală și cea evoluționistă(culturală) aduc zilnic argumente în acest sens. S-a sugerat de mult că tulburările psihice pot să fie înțelese ca un “experiment natural”, care relevă infrastructura constitutivă a psihismului conștient. Psihopatologia are nevoie, pe lângă studii riguroase observațional și experimente realizate în lumina unor doctrine, și de o înțelegere a coordonatelor de bază prin care se desfășoară psihismul uman normal, din care stările psihopatologice derivă.

Tulburările formale ale psihopatologiei tradiționale, centrate în jurul conceptului de „proces psihopatologic,, au reprezentat o tentativă în această direcție. Noua psihopatologie, derivată din abordarea empiric circumscrișă a fenomenelor psihopatologice, a avansat până la nivelul în care... se întâlnesc din nou coordonatele generale ale infrastructurii formale ale psihismului normal. O reprezentare a modelului acestei infrastructuri se impune, pentru ca cercetările să se dezvolte fructuos...și pentru ca rezultatele să se integreze mereu într-un ansamblu coerent. De fapt, însăși fenomenele ce sunt decupate spre cercetare – de către actualul cognitivism, în corelație cu neofenomenologia – aduc în prim plan problematica „organizării,, funcțiilor psihice care se manifestă - de ex la nivel perceptiv sau acțional – și a structurilor psihice ce le generează, susțin și suportă... așa cum ar fi sinele identitar al persoanei, Ori, la aceste nivele, vechea problematică ridicată de configuraționism – a coerenței centrale,..limitelor, ordinii etc – reapare și nu poate fi ignorată.

Aspectul particular al stărilor psihopatologice este faptul că, ele reprezintă stări deficitare deviate ale psihismului, în diverse incidențe și dimensiuni ale acestuia; fapt și situație din care rezultă decontextualizarea, deficitul de integrare și funcționare în planul vieții socio-culturale cotidiene în care subiectul e inserat. Tot de acest deficit ține simplificarea și rigiditatea trăirilor psihice, ciudățenia și (uneori) incomprehensibilitatea lor. Un loc central în această problematică îl are un domeniu formal al organizărilor psihismului, care a fost intuit de configuraționism...fiind recent reluat de cognitivism sub sintagma „ funcții ale coerenței centrale. Pentru a putea comenta aspectele psihopatologice e necesar însă, tot timpul, o referință la un model (chiar abstract) al structurii funcționale a psihismului normal al persoanei umane conștiente.

Modelul structurii psihismului conștient

Psihismul conștient al persoanei ar putea fi înțeles ca funcționând prin polarizarea și interrelația dintre două structuri funcționale de bază:

a/ Polul diacron al duratei identității biografice caracteriale, incorporată și circumscrisă social (centrat de un sinele agențial intențional reflexiv și autoevaluativ),..și

b/ Polul raportării perceptiv active la situații actuale problematice, ce se articulează cu proiecte, preocupări și relaționări interpersonale,..

Subiectul desfășurându-și existența dintre naștere și moarte prin integrarea în

c./ Rețelele sociale ale unor practici instituționalizate, organizate prin norme și valori..într-o „lume umană a unei socio-culturi istorice... bazată pe limbajul narativ conceptual și teoretic abstract, speculativ; lume integrată în cea fizico biologică terestră.

Patologia funcției coerenței centrale – f c c – abordează, în aspectul său esențial, teritoriul care, clasic, a fost comentat ca dezorganizare, disoluție, desimplicare etc.; astfel încât, funcții care erau doar implicate în sinteza psihică a vieții psihice normal adaptative, devin evidente, se independentizează; iar coerența psihismului își pierde structura.

Prin manifestările pe care le analizează, patologia f.c.c. poate contribui la reabilitarea acelei problematice esențiale a psihopatologiei, pe care a încercat să o abordeze tradițional „tulburările formale,, și „procesul psihopatologic,,; mai ales în noua conjectură doctrinară în care, progresele psihopatologiei evoluționiste și ale cogitivismului, aduc în discuție intervenția unor structuri neuropsihice bazale – ce susțin funcții psihice fundamentale, unele derivând din psihobiologie,... care să definească funcționarea normală a psihismului (fiind distorsionate în psihopatologie)

Abordarea psihopatologică are nevoie continuă de o referință de fond la un model generic unitar al psihismului persoanei conștiente, reprezentat prin câteva instanțe și structuri funcționale constitutive de bază (Chenar

Stările psihopatologice – ce au fost etichetate și ca un „experiment natural,, - ar consta într-un deficit disfuncțional din diverse incidente și de variate intensități a acestui psihism, care afectează preeminent anumite structuri funcționale... ce ajung să se manifeste deficitar (simplist, nesintetic și nuanțat, disfuncțional și rigid), desadaptativ, subordonându-și ansamblul psihismului, perturbând integrarea sa în viața cotidiană comunitară.

Un model important de perturbare structurală al funcțiilor psihice se realizează după modelul patologiei „coerenței centrale,,...în care e afectată: reunirea coerentă a unei multiplicități diverse.. în unitatea unui întreg semnificant, structurat și spațio temporal ce se detașează cu o anumită individualitate într-un context conjunctural. La baza întregului ce se circumscrie prin fcc stă un proces intențional activ și sintetizator (autogenerator în principiu), flexibil, controlat și adaptativ. cu o proprie infrastructură spațio temporală Manifestări psihopatologice care exprimă o astfel de perturbare se întâlnesc în diverse arii sindromatice : - tb perceptive ale obiectelor (în autismul developmental, perceperea unor detalii fără ansamblul semnificant (e.g. a feței umane)..în..acțiune (indecizie..evoluție ezitant spre scop...cu circumstanțialitate și deraiere) ...depersonalizare (identitatea situațională nu mai e integrată firesc

**în durata biografică stare impulsivă.... stările dispoziționale maniacal
depressive, preocupare prevalentă..etc**

13.4. Scurt bilanț asupra simptomatologiei deficitare și a instanței identitare a psihismului persoanei.

Grupajul sindromatic „deficitar” al psihozelor invocat în DSM-5 este, aparent, destul de sărac în perspectiva semiologiei descriptive; el făcând referință mai ales la forme clinice de schizofrenie apato abulică, care tradițional au fost observate clinic în ultimele două veacuri în azile, inclusiv în continuitatea Demența Precocă a lui Kraepelin. O astfel de cazuistică a devenit pregnantă deja odată cu conceperea de către Bleuler a Schizofreniei autist dezorganizante; evoluția grav deficitară apărând ca un fel de consecință cvasi-demențială a procesului dezorganizant. Totuși, viziunea lui Bleuler trimitea și spre o simptomatologie deficitară mai subtilă, corelată specificului sindroamelor autist și dezorganizant, pe care a concretizat-o în „forma simplă,, – și chiar latentă - a schizofreniei. Kretschmer a dezvoltat această idee, comentând persoanele particulare schizotime și personalitățile schizoide. Adoptarea de către DSM-III-5 a unor variante de Tulburare de personalitate Schizoidă și Schizotipală au menținut interesul psihopatologie pentru continuumul schizotipal; care, a trebuit să facă față noii perspective a spectrului autismului developmental - ce poate include de asemenea și persoane deosebit de dotate (e.g Kant, Cezane) . Pe acest fundal, s-a impus mai recent noua abordare de psihopatologie fenomenologică a schizofreniei neo-bleuleriene, ce a dezvoltat scalele EASE și EAWE. Acestea relevă o particulară depersonalizare anonimizantă a psihoticului, de diverse grade, care chiar dacă e marcat deficitară, configurează un profil clinic antropologic specifice demenței. Se ridică astfel problema elementelor psihice structurale ce ar putea sta în spatele acestei simptomatologii.

Merită reamintit și că, în sec. XX a fost dezbătută ideologic o problemă a alienării și anonimizării persoanei în perspectivă socio-culturală, în condițiile reducerii ancorării mulțimilor de oameni în transcendența sacrală... și a invaziei tehnologice a postmodernității; care standardizează existența oamenilor în modalitatea „maselor omogene”.(Caseta 72). Către începutul sec. XXI însă, noile

Caseta 91

Vidul sufletesc în psihopatologie și cultură

Pacienții cu sd. depersonalizant descriu o incapacitate de a se emoționa autentic, o monotonie și un gol sufletesc cenușiu, o “amorțeala afectivă”. Anafectivitatea – emotivă, de atașament, dispozițională – se regăsește, desigur, în multiple condiții psihopatologice. Dar ea se întâlnește, în variante mitigate, și în larga arie a normalității..

Stările de vid sufletesc au fost descrise în ultimele secole, mai ales în jurnale intime și literatură, sub forma plictisului. Subiectul resimte că nimic nu mai e pentru el atractiv, nimic nu mai are rost...totul e cenușiu....timpul se scurge fără relief....totul pare zadarnic.....el se simte înconjurat de un gol de semnificații ...de monotonie și inutilitate.....nu mai știe ”cu ce să-și umple timpul”.....În consecință, recurge la diverse “distracții”, stimulente, droguri. Dar plictisul îl invadează până în marginea disperării, a suicidului.

Golul sufletesc al plictisului depersonalizant a fost comentat și de unii psihopatologi. De ex. Minkowski, în analizele sale, face trimitere la conceptualizarea engleză din sec. XIX a stărilor de “spleen”, înțeleasă ca o melancolie aparte, în care timpul prezent nu se mai impune ca atractiv, prin situații la care subiectul să adere și în care să se implice. Diferențierea temporală e de tipul zădărniciilor celor lumești, comentată în *Eclesiastul*; dar fără flancarea printr-un Dumnezeu al rosturilor adânci. La mijlocul sec. XX personalisti și existențialiști au corelat acest gol sufletesc al plictisului cu alienarea “neautenticității existențiale”. Psihopatologul vienez Frankl a descris în marginea sa o “nevroză noogenă”, trăită de oameni care și-au pierdut dimensiunea spirituală culturală a existenței. Abordări pătrunzătoare se găsesc apoi în opera lui Cioran, care corelează sentimentul plictisului abisal cu “cădere din timp” a umanității contemporane; care, și-ar fi încheiat “proiectul temporalității istorice” în care a fost aruncată odată cu metafora biblică a alungării din Rai... și cu „blestemul muncii,,. Autorul româno francez face și semnificative asociații între acest gol sufletesc și iluzia fericirii pe care o promite munca realizatoare, din mitul lui Prometeu.

Comentariile lui Cioran – dar și ale lui Heidegger – privitoare la plictis, la „golul urâtului sufletesc,, trimit însă și spre *acedia* călugărească, resimțită în mănăstiri în după amiezele de duminică când, obosiți de prea multe rugăciuni și tentative de apropiere de Dumnezeu, călugării se simțeau părăsiți de acesta. Iar lipsa legăturii cu “supraesențialitatea ființială” a *persoanei dumnezeirii*, ar induce sentimentul abisal de vid antropologic. Într-un sens mai specific, vidul sufletesc din *acedia* se opune preaplinului sufletesc resimțit în condiția extazului. În legătură cu trăirea “plinătății minții”(mindfulness) s-au realizat în ultimul timp multe studii, mai ales în corelație cu psihopatologia disociativă.

Trimiterile culturale menționate sugerează că simptomatologia vidului sufletesc e expresia deficitului disfuncțional a unei dimensiuni speciale a psihismului uman – a orientării spirituale a acestui psihism, capabil de extaz și de aspirația contopirii cu o ființialitate transcendentă de tip personalist. Parametrii disponibilității pentru dispoziții extatice - și a trăirilor ce sunt astfel promovate – au ajuns probabil să fie înscrise în structuri funcționale cerebro psihice, ce tind să se actualizeze la diverși indivizi umani, în variante normale și aberante, în corelație cu care s-ar afla și problematica vidului depersonalizant.

Sentimentul de plictis și vid sufletesc ce a fost comentat relativ insistent în sec XX, a mai fost corelat cu metamorfozele civilizației ale epocii postmoderne; care reduc legăturile interpersonale intime tradiționale, proiectând persoanele într-o lume în care „totul se vinde și se cumpără,,... iar relaționările intersubiective autentice se diluează prin intervenția tot mai acerbă, alienantă, a tehnologiei. Persoanele, desrădăcinate din tradiție, sunt proiectate alienant într-un vertij al unei perpetui alergări după stimulente noi..., plasând existența în superficialitatea unei neautenticități. Sentimentul de vid interior și recurgerea la droguri, s-ar corela și cu această condiție.

tehnologii au introdus modalități aparte de realizare a relaționărilor între oameni; care, chiar dacă rămân relativ superficiale, nu mai mențin așa de pregnant amenințarea persoanelor cu „vidul interior”; ce e drept, în contextul menținerii unui consum apreciabil de substanțe psihoactive.

În prezent psihopatologia rămâne atentă la cadrul „deficitar,, de psihopatologie antropologică ce s-a configurat în jurul schizofreniei, marcată

În prezent psihopatologia rămâne atentă la cadrul „deficitar,, de psihopatologie antropologică ce s-a configurat în jurul schizofreniei, marcată specific de sd. dezorganizării; dar într-o perspectivă lărgită, depersonalizantă, ce e comentată prin instrumentele EASE – EAW. Întreg acest bilanț de istorie psihopatologică nu anulează însă întrebarea privitoare la: „Ce structură a psihismului persoanei conștiente e afectată de fapt – și în ce manieră - în apato abulia psihotică (etichetată la începutul sec XX ca pierdere de *elan vital* iar mai la mijlocul său ca *atimhormie*)”? Se poate reveni acum la perspectiva istorică.

Când Jaspers și-a scris Tratatul de psihopatologie (1913) conceptul lui Bleuler de schizofrenie era de abia lansat (1911). Referindu-se la patologia psihotică, Jaspers s-a centrat pe problematica delirului primar, invocând o particulară depersonalizare/transpersonalizantă și comentând perturbarea nuclearității eului-conștient (*Ichstörung*) din perspectiva identității sale de-a-lungul timpului, coerenței, delimitării și centrării sale prin autonomia agenției. Iar finalul transpersonalizării delirului primar, subiectul plonjează într-o „altă lume,,... delirantă.. Ulterior, din lipsa unei referințe a psihopatologilor la un model al psihismului persoanei conștiente – pe care Jaspers, indirect, încercase să-l schițeze și să-l propună - această trimitere a rămas în umbră. Pe parcursul sec XX s-a dezvoltat însă treptat o psihologie și o psihopatologie de orientare fenomenologică - atașată în mare măsură configuraționismului – care la cumpăna cu sec XXI, s-a corelat cu cognitivismul și psihologia neopsihanalică a relaționărilor interpersonale. Astfel, în psihopatologie s-a impus unei atenții crescute **instanța identitară a (psihismului personal al) subiectului**; care a fost cultivată și de perspectiva psihopatologiei developmentale și

a ciclurilor vieții. **Identitate personalistică**, a cărei caracteristici formale se organizează astfel încât să asigure - așa cum intuia Jaspers -, unitatea, coerența, delimitarea și centrarea agențială (prin sine) a dimensiunii biografico caracteriale, pentru un subiect conștient, incorporat și circumscris social. Subiect centrat de un sine intențional reflexiv, autogenerator și sintetizator; identitate ce stă în spatele raportărilor situațional actuale, circumstanțiale, bazate pe percepție și acțiune; precum și a celor proiective și a relaționărilor. Această referință la structura identitară , presupune o atenție crescută față de tradiționalul sindrom de depersonalizare/derealizare, – cantonat de DSM-5 la Capitolul tulburărilor disociative; care e însă implicat și în trans-personalizarea delirului primar. Un câștig de comprehensiune s-a realizat prin dezvoltarea neofenomenologică a concepției despre „sinele identitar nuclear intențional reflexiv” – înțeles ca *ipseitate* –(pe care-l invocă autorii scalelor EASE, EAW); și deasemenea, prin cultivarea modelului configuraționist al „coerenței centrale,, – care se arată a fi funcțional nu doar pentru manifestările psihice circumstanțiale (bazate pe percepție și acțiune); ci și pentru însăși ansamblul structurii identitare transactuale, biografico caracterială, cel al duratei de fond a simelui (Eului) prsoanei. Iar afectarea - în cadrul globalei dezorganizări a instanței identitare - a intenționalității sinelui agențial nuclear (înțeles ca autogenerativ și sintetizator), ar fi responsabilă pentru simptomatologia deficitară din psihoze. (Nota 26).

Coerența centrală se impune astfel ca o infrastructură *formală*, ce susține organizarea a psihismului uman, ce e funcțională atât la nivelul instanței identitare cât și la cel al raportărilor situaționale nemijlocite (perceptiv-acționale) - precum și a celor intermediare (a proiectelor, preocupărilor și relaționărilor). **Diferențierea** în aria fenomenalității psihice **între formă și conținut (de model kantian)**, a fost propusă de Jaspers; dar asupra ei nu s-a insistat prea mult ulterior. E vorba de a fi atenți asupra „**structurilor portante**” ale **fenomenalității psihice – cele care-i asigură condițiile de posibilitate** -; care, desigur, au un suport și la nivelul rețelelor neuronale ale encefalului.

În aria psihismului persoanei conștiente au fost constant semnalate în ultima perioadă (mai ales de către neuroștiințe și cognitivism), existența unor structuri importante (esențiale, de ordin general, care susțin fenomenalitatea manifestărilor). ()

În cele din urmă, tradiționala partajare în facultăți psihice a școlii scoțiene - ce a stat la baza sistematizării semiologice în sec XIX și ulterior - decupa astfel de cadre generale, precum intelectul, voința, afectivitatea. Ulterior s-a vorbit despre persoană și responsabilitate, despre conștiință, vigilitate și atenție, situație actuală, percepție și act (comportament), relaționări interpersonale etc. Psihologia cognitivă și cea evoluționistă au adus în discuție, și ele, „structurile modulare” – ce se transmit genetic prin rețele neuronale, pentru competențe psihice fundamentale cum ar fi: limbajul narativ critic, cogniția socială, funcțiile executive, sinele agențial, poziționările atitudinale din dispozițiile afective etc. Tradiția milenară a psihologiei a comentat temperamentele și caracterele, conștiința morală. Întreagă această moștenire stă la dispoziția psihologiei actuale a persoanei umane, pentru a selecta și modela un set central de **categorii formale specifice**; de invarianți structurali, care să susțină fenomenalitatea desfășurărilor psihice; cu trimitere, desigur, spre funcționarea unor rețele neuronale. Între acestea, se impune cu evidență **instanța identitară, biografico caracterială - încorporată și circumscrisă social** –, **cuplată polar cu raportarea situațională nemijlocită, perceptiv-activă; integrate în proiecte, preocupări și relaționări interpersonale, distribuite pe o axă intim/public.**

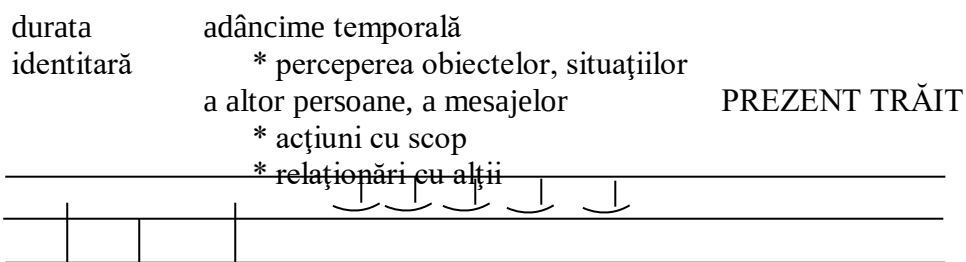
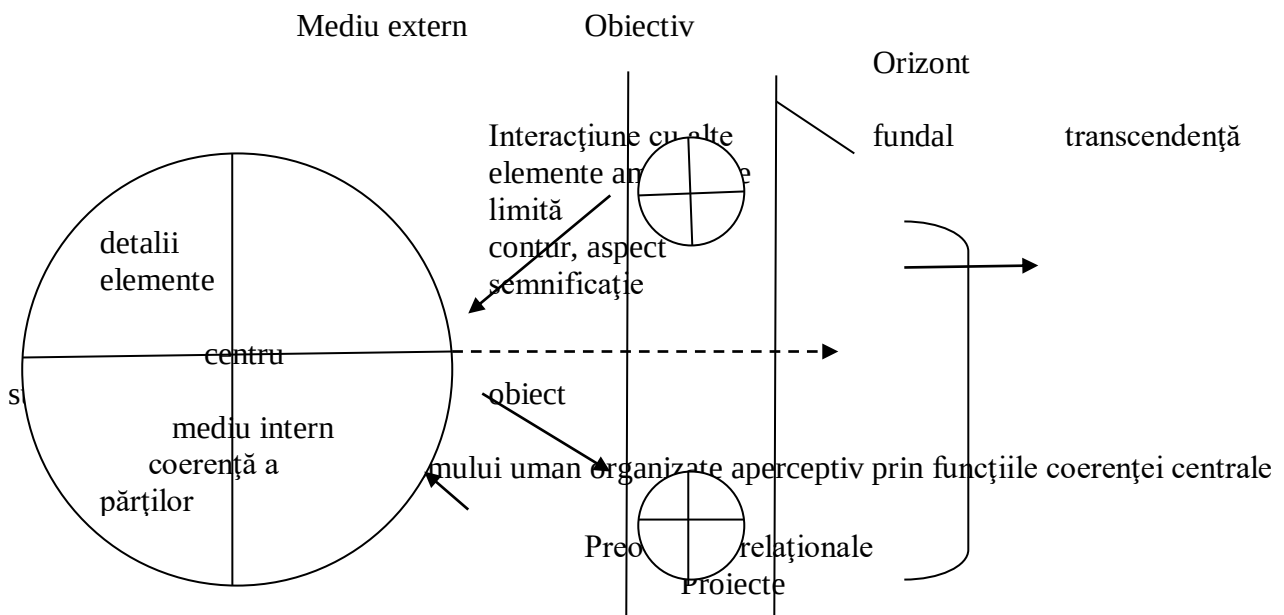
Analizele psihopatologice sugerează o anumită organizare a parametrilor structurali-formali ai psihismului specifici omului, susținând edificarea unei ample psihologii specifice acestuia, ca un cadru de referință, continuu perfectibil. O astfel de preocupare nu va ignora, desigur, particularitățile specifice abordărilor doctrinare și speculativ categoriale (cum ar fi – de ex. - în cazul *coerenței centrale* raportarea la problematica Unu-Multiplu). Dar, pe lângă perspectiva strict structurală (predominant spațială) se cere a nu fi ignorată nici cea dinamică (funcțională), corelată mai ales temporalității.

Instanța identitară, biografico caracterială – încorporată și circumscris social – ce se articulează cu raportarea situațională actuală (inserată în proiecte, preocupări, relaționări) reprezintă nu doar unul din cei doi poli structurali

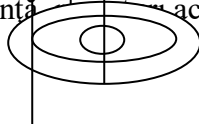
Caseta 92

Modelul apercptiv al “coerenței centrale” în organizarea psihismului uman

- a) Principiul organizațional conform căruia întregul e structurat printr-o funcție a “coerenței centrale”

Identitatea biografico-caracterială are și ea coerența și unitatea unui întreg, centrat de sinele intențional reflexiv; limitele sale concentrice se modelează pe mai multe nivele, între persoana corporală, ambianță și active, rețele sociale, proprietăți etc.

relațiilor (partenerul e de încredere sau îl înșală, alții îl disprețuiesc, îl persecută ?..persoana X îl admiră, îl iubește ?). Efortul de a clarifica astfel de stări fundamentali de analiză ai psihismului persoanei, ci și suportul său ontologic. Ea se plasează de fapt în continuitatea filogenetică a indivizilor biologici (integrați în speciile și familiile lor populaționale). În această ultimă perspectivă, instanța individual-identitară a persoanei, se cere privită și înțeleasă și ca suportul existenței globale a unui om dat, între nașterea și moartea sa. Această diacronie, care preia și nuanțează modelul biologic al dezvoltării ontogenetice, al maturării, multiplicării și îmbătrânirii,.. până la moarte, își are desigur specificitățile sale; pe care le studiază psihologia și psihopatologia developmentală.

Centrul fenomenal al **perspectivei developmental-diacrone a psihismului** poate fi plasat la nivelul situațiilor evenimentțiale actuale; la care subiectul participă, deobicei împreună cu alții (în colaborare sau tensiune cu aceștia), după parametrii specifici unei lumi umane date. Dar, în perspectivă diacronă, esențială nu e doar rezolvarea adecvată (perceptiv-activă) a unei anumite situații; ci și articularea acesteia cu proiectele și preocupările personale; ce se realizează în contextul rețelilor sociale proxime. Iar acestea la rândul lor, se corelează cu ofertele socio culturale, cu aspirațiile proiectelor colective... și cu normativitatea valorică ce funcționează într-o cultură dată; susținută de cadre instituționale, de discursivități narative și științifico speculative. Pe acest fundal, subiectul configurează, de-a-lungul biografiei sale, perioade și cicluri de viață, ce se succed comprehensiv, integrându-se reciproc.

Cu alte cuvinte, atitudinea activă actuală a unei persoane în raport cu o situație conjuncturală, se proiectează pe fundalul socio cultural al lumii sale umane, care o integrează.. Trăirile actuale sunt integrate în ciclurile vieții personale, proiectele și preocupările sale de viitor sunt modelate de ambianța lumii sale umane, în cadrul **cursului și sensului biografic al existenței sale.**

Atitudinea activă, „intenționalitatea reflexivă” a sinelui agențial al psihismului conștient al persoanei – organizată în ansamblul ei după coordonatele apriorice ale coerenței centrale - se cere corelată, deci, și cu fundalul său identitar stabil,

biopsihologic. Psihologia actuală a relevat cu pertinență baza motivațional propensivă pe care omul o moștenește de la mamiferele superioare.. constând în...curiozitatea de investigare...variate pulsuni de tip instinctiv (alimentar..erotic...de supraviețuire) mediate de dispoziții afectiv comportamentale...de cicluri comportamentale utile speciei – precum rutul.. acuplarea de durată.... construirea cuibului., de îngrijire a progenerurii etc. *Protoself*-ul pe care-l propunea Pankseep, e caracterizat prin variate dispoziții proactive, centrate pe atitudinea de curiozitate și investigare – *seeking*. Desigur, pentru om, orizontul angajărilor în proiecte (*pro-jectia* sa în viitor, cu o comenta Heidegger) e dimensionat și prin caracteristicile lumii sale umane, a aspirațiilor spirituale ale acesteia. Apoi, el e dependent de vârstă... de experiențele trăite.. de competențele și habitudinile achiziționate...Dar, și de proiectele și programele comunitare la care subiectul aderă.. de solicitările și aspirațiile ce le resimte din partea lumii sale umane. Mai sunt de luat în considerare ciclurile și perioadele de viața modelate de microgrupuri – ciclul locativ.. ciclul educațional...marital..profesional...al prietenilor...ciclul de *leadership* etc. În spatele acestor condiționări, atitudinea proactivă a psihismului personal depinde, desigur, de particularități cerebro-psihice ce-i sunt specifice; și care se pot manifesta tipologico-caracterial...dar și psihopatologic. Astfel, patologia dispozițională maniacală și cea depresivă, exprimă, cu evidență, oscilații între periodice episoade ale disponibilităților, polar opuse, de implicare în situații actuale...La fel, cea obsesiv compulsivă, sau, impulsiv adictivă.

Psihopatologia psihotică, marcată de depersonalizarea detașantă și generatoare de trans-personalizare delirantă – dar și de dezorganizare, de vidare de interes, sens și implicare -, se înscrie în acest context. Ea ne atrage atenția că, normalitatea definitorie a persoanei umane e cea de om activ..ce e interesat și atașat de lume, care rezonază împreună cu alții, ..care se proiectează continuu în obiective plasate sub orizontul viitorului, ca participant semnificativ al lumii sale.

Psihopatologia, prin fenomenologia ei, ne dezvăluie coordonatele constitutive definitorii ale psihismului omului.